

BỘ Y TẾ

KIỂM NGHIỆM THUỐC

(DÙNG CHO ĐÀO TẠO DƯỢC SĨ TRUNG CẤP)

TRẦN TÍCH (Chủ biên)

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

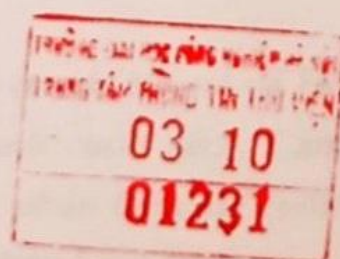
BỘ Y TẾ

KIỂM NGHIỆM THUỐC

(DÙNG CHO ĐÀO TẠO DƯỢC SĨ TRUNG CẤP)

Mã số: T.60.Z.05

(Tái bản lần thứ năm)

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

Lời giới thiệu

Thực hiện một số điều của Luật Giáo dục, Bộ Y tế đã ban hành chương trình khung đào tạo trung cấp ngành Y tế. Bộ Y tế tổ chức biên soạn tài liệu dạy - học các môn cơ sở và chuyên môn theo chương trình trên nhằm từng bước xây dựng bộ sách chuẩn trong công tác đào tạo trung cấp y tế.

Sách **KIỂM NGHIỆM THUỐC** được biên soạn dựa trên chương trình giáo dục nghề nghiệp của Bộ Y tế biên soạn trên cơ sở chương trình khung đã được phê duyệt. Sách được các tác giả Nguyễn Thị Kiều Anh, Trần Tích, Võ Thị Thu Thủy biên soạn theo phương châm: Kiến thức cơ bản, hệ thống; nội dung chính xác, khoa học; cập nhật các tiến bộ khoa học, kỹ thuật hiện đại và thực tiễn ở Việt Nam. Sách được cấu trúc gồm 22 bài bám sát theo chương trình giáo dục với những nội dung theo hướng dẫn chuẩn quốc gia. Tài liệu là tiền đề để các giáo viên và học sinh các trường có thể áp dụng phương pháp dạy - học tích cực.

Sách **KIỂM NGHIỆM THUỐC** được Hội đồng chuyên môn thẩm định sách và tài liệu dạy - học trung cấp và dạy nghề của Bộ Y tế thẩm định vào năm 2007. Bộ Y tế quyết định ban hành làm tài liệu dạy - học chính thức của ngành Y tế giai đoạn 2006 - 2010. Trong quá trình sử dụng, sách phải được chỉnh lý, bổ sung và cập nhật.

Bộ Y tế xin chân thành cảm ơn các tác giả và Hội đồng chuyên môn thẩm định đã đầu tư công sức hoàn thành cuốn sách; Cảm ơn PGS. TS. Trịnh Văn Lầu, TS. Phùng Thị Vinh đã đọc và phản biện, để cuốn sách sớm hoàn thành kịp thời phục vụ cho công tác đào tạo nhân lực y tế.

Lần đầu xuất bản, chúng tôi mong nhận được ý kiến đóng góp của đồng nghiệp, các bạn sinh viên và các độc giả để lần xuất bản sau sách được hoàn thiện hơn.

VỤ KHOA HỌC VÀ ĐÀO TẠO - BỘ Y TẾ

MỤC LỤC

	<i>Trang</i>
LỜI GIỚI THIỆU.....	3
Bài 1 ĐẠI CƯƠNG VỀ CÔNG TÁC KIỂM TRA CHẤT LƯỢNG THUỐC, MỸ PHẨM.....	9
1. Chất lượng và kiểm tra chất lượng.....	9
2. Hệ thống tổ chức quản lý, kiểm tra chất lượng thuốc.....	14
Tự lượng giá và bài tập.....	16
Bài 2 CÔNG TÁC TIÊU CHUẨN HOÁ VÀ KIỂM NGHIỆM THUỐC THEO TIÊU CHUẨN.....	18
1. Công tác tiêu chuẩn hoá.....	18
2. Kiểm nghiệm thuốc theo tiêu chuẩn.....	25
Tự lượng giá và bài tập.....	30
Bài 3 PHƯƠNG PHÁP XỬ LÝ SỐ LIỆU, TÍNH TOÁN VÀ TRẢ LỜI KẾT QUẢ KIỂM NGHIỆM.....	32
1. Sai số trong kiểm nghiệm.....	32
2. Tính toán và trả lời kết quả kiểm nghiệm.....	37
Tự lượng giá và bài tập.....	42
Bài 4 DUNG DỊCH CHUẨN, DUNG DỊCH ION MẪU, THUỐC THỬ, CHỈ THỊ MÀU THƯỜNG DÙNG TRONG KIỂM NGHIỆM.....	43
1. Dung dịch chuẩn.....	43
2. Dung dịch ion mẫu.....	47
3. Hoá chất, thuốc thử - chỉ thị.....	49
Tự lượng giá và bài tập.....	54
Bài 5 MỘT SỐ PHƯƠNG PHÁP PHÂN TÍCH HOÁ LÝ DÙNG TRONG KIỂM NGHIỆM.....	56
1. Các phương pháp tách.....	56
2. Phương pháp sắc ký.....	58
3. Phương pháp quang phổ hấp thụ tử ngoại - khả kiến.....	65
4. Phương pháp đo thể.....	78
Tự lượng giá và bài tập.....	86
Bài 6 XÁC ĐỊNH GIỚI HẠN TẠP CHẤT TRONG THUỐC VÀ TRONG DƯỢC LIỆU.....	88
1. Thử giới hạn các tạp chất trong thuốc.....	88
2. Xác định tạp chất lẫn trong dược liệu.....	95
3. Cách xác định tỷ lệ vụn nát của dược liệu.....	95
4. Xác định tro toàn phần của dược liệu.....	96
5. Xác định tro sulfat.....	96
6. Xác định tro tan trong nước.....	96
Tự lượng giá và bài tập.....	96

Bài 7	PHƯƠNG PHÁP CHUNG XÁC ĐỊNH MỘT SỐ CHỈ SỐ VẬT LÝ	97
	1. Khối lượng riêng và tỷ trọng.....	97
	2. Xác định chỉ số khúc xạ.....	100
	3. Xác định góc quay cực và góc quay cực riêng.....	101
	4. Xác định nhiệt độ nóng chảy, khoảng nóng chảy.....	103
	5. Phép thử độ rã của viên nén và viên nang.....	105
	6. Phép thử độ hoà tan của viên nén và viên nang.....	109
	Tự lượng giá và bài tập.....	114
Bài 8	KIỂM NGHIỆM THUỐC BỘT, THUỐC CỐM	116
	1. Kiểm nghiệm thuốc bột.....	116
	2. Kiểm nghiệm thuốc cốm.....	122
	Tự lượng giá và bài tập.....	123
Bài 9	KIỂM NGHIỆM THUỐC VIÊN NANG, VIÊN NÉN	125
	1. Kiểm nghiệm thuốc viên nang.....	125
	2. Kiểm nghiệm thuốc viên nén.....	131
	Tự lượng giá và bài tập.....	137
Bài 10	KIỂM NGHIỆM CÁC DẠNG THUỐC LỎNG	139
	1. Kiểm nghiệm thuốc tiêm.....	139
	2. Kiểm nghiệm thuốc nhỏ mắt.....	147
	3. Kiểm nghiệm xirô thuốc.....	150
	Tự lượng giá và bài tập.....	152
Bài 11	KIỂM NGHIỆM THUỐC MỠ, THUỐC KEM	154
	1. Kiểm nghiệm thuốc mỡ.....	154
	2. Kiểm nghiệm thuốc kem.....	158
	Tự lượng giá và bài tập.....	159
Bài 12	KIỂM NGHIỆM THUỐC ĐÔNG DƯỢC	160
	1. Kiểm nghiệm thuốc hoàn.....	160
	2. Kiểm nghiệm cao thuốc.....	165
	3. Kiểm nghiệm rượu thuốc.....	168
	Tự lượng giá và bài tập.....	170
Bài 13	MỘT SỐ PHƯƠNG PHÁP SINH HỌC TRONG KIỂM NGHIỆM THUỐC	172
	1. Yêu cầu cơ bản của phòng kiểm nghiệm vi sinh vật.....	172
	2. Thử giới hạn nhiễm khuẩn.....	177
	3. Thử vô trùng.....	180
	4. Thử chất gây sốt.....	184
	Tự lượng giá và bài tập.....	186
ĐÁP ÁN		187
THỰC TẬP KIỂM NGHIỆM THUỐC		
Bài 1	PHA DUNG DỊCH MẪU, DUNG DỊCH CHUẨN, THUỐC THỬ	189
	1. Dụng cụ.....	189
	2. Pha dung dịch mẫu.....	189

	3. Pha dung dịch chuẩn.....	191
	4. Pha một số thuốc thử.....	192
	Tự lượng giá và bài tập.....	193
Bài 2	XÁC ĐỊNH TẠP CHẤT TRONG THUỐC.....	194
	1. Dụng cụ.....	194
	2. Thử tạp chất bằng phương pháp hoá học.....	195
	3. Thử tạp chất bằng phương pháp sắc ký lớp mỏng.....	198
	Tự lượng giá và bài tập.....	199
Bài 3	XÁC ĐỊNH MỘT SỐ CHỈ SỐ VẬT LÝ CỦA THUỐC.....	201
	1. Dụng cụ.....	201
	2. Đo góc quay cực riêng của cloramphenicol.....	201
	3. Đo chỉ số khúc xạ của diethyl phtalat.....	202
	4. Đo tỷ trọng của ethanol 96°.....	203
	5. Đo nhiệt độ nóng chảy của acid benzoic.....	204
	Tự lượng giá và bài tập.....	204
Bài 4	KIỂM NGHIỆM THUỐC BỘT OREZOL (OREZOL LOẠI HYDROCARBONAT) ..	205
	1. Dụng cụ.....	205
	2. Yêu cầu kỹ thuật về chất lượng thành phẩm.....	205
	3. Thuốc thử (theo ĐĐVN IV).....	206
	4. Phương pháp thử.....	207
	Tự lượng giá và bài tập.....	208
Bài 5	KIỂM NGHIỆM VIÊN NÉN VITAMIN C 100mg.....	209
	1. Dụng cụ.....	209
	2. Yêu cầu kỹ thuật về chất lượng thành phẩm.....	210
	3. Thuốc thử (theo ĐĐVN IV).....	210
	4. Phương pháp thử.....	211
	Tự lượng giá và bài tập.....	212
Bài 6	KIỂM NGHIỆM THUỐC TIÊM THIAMIN HYDROCLORID 2,5% KIỂM NGHIỆM THUỐC NHỎ MẮT CLORAMPHENICOL 0,4%.....	214
	1. Dụng cụ.....	214
	2. Kiểm nghiệm thuốc tiêm thiamin hydroclorid 2,5%.....	215
	3. Kiểm nghiệm thuốc nhỏ mắt cloramphenicol 0,4%.....	217
	Tự lượng giá và bài tập.....	220
Bài 7	KIỂM NGHIỆM THUỐC MỠ TRA MẮT TETRACYCLIN 1%.....	221
	1. Dụng cụ.....	221
	2. Yêu cầu kỹ thuật về chất lượng thành phẩm.....	222
	3. Thuốc thử (theo ĐĐVN IV).....	222
	4. Phương pháp thử.....	223
	Tự lượng giá và bài tập.....	225
Bài 8	KIỂM NGHIỆM THUỐC HOÀN NHỊ TRẦN.....	226
	1. Dụng cụ.....	226
	2. Yêu cầu kỹ thuật về chất lượng thành phẩm.....	226

3. Thuốc thử (theo ĐĐVN IV).....	227
4. Phương pháp thử.....	227
Tự lượng giá và bài tập.....	229
Bài 9 KIỂM NGHIỆM BẰNG PHƯƠNG PHÁP VI SINH VẬT	230
1. Dụng cụ - hoá chất.....	230
2. Thử vô khuẩn thuốc tiêm vitamin B ₁	230
3. Xác định số lượng vi khuẩn hiếu khí, vi nấm trong xirô BỔ phế chỉ khái lộ.....	232
Tự lượng giá và bài tập.....	234
DÁP ÁN	235
Phụ lục 1 BẢNG NGUYÊN TỬ LƯỢNG CÁC NGUYÊN TỐ	236
Phụ lục 2 CÁC PHẢN ỨNG ĐỊNH TÍNH MỘT SỐ ION	239
Phụ lục 3 PHẢN ỨNG MÀU CỦA CÁC PENICILIN VÀ CEPHALOSPORIN	246
TÀI LIỆU THAM KHẢO	247